

INFORME FINAL DE CONSERVACIÓ RESTAURACIÓ

Dona dormint

Retrat núm. H-10755

CRBMC 14.256

Pintura sobre tela

Direcció de la intervenció: Centre de Restauració de Béns Mobles (CRBMC)

Informe redactat per: Teresa Schreibweis Torrents, Conservadora-restauradora de pintura sobre tela

Data de l'informe: 27 d'octubre de 2021

DADES DE LA INTERVENCIÓ

DIRECCIÓ DE LA RESTAURACIÓ CRBMC

COORDINACIÓ: Maite Toneu Puig

RESTAURACIÓ: Teresa Schreibweis Torrents

SERVEIS TECNOCIENTÍFICS:

Fotografies: Ramon Maroto

Tècniques d'anàlisi: Ricardo Suárez

Anòxia: Pep Paret

ANY DE LA RESTAURACIÓ:

Inici setembre 2021

Final novembre 2021

LLOC: CRBMC

FITXA TÈCNICA: IDENTIFICACIÓ DEL BÉ

NÚM. DE REGISTRE DEL CRBMC: 14.256

CLASSIFICACIÓ GENÈRICA: pintura

MATERIAL / TÈCNICA: Tècnica amb pintura vinílica sobre tela

TÍTOL / TEMA: Dona dormint

AUTOR: Lluís Mestre Castellví

DATA / ÈPOCA: segle XX

DIMENSIONS: 65,3 x 80,5 x 5,3 cm (amb marc)

50,0 x 61,1 x 1,9 cm (sense marc)

PROCEDÈNCIA: Museu d'Hospitalet, núm. registre: H-10755

LOCALITZACIÓ: CRBMC, taller 2

DADES TÈNIQUES

ESTAT DE CONSERVACIÓ: regular

EXÀMEN ORGANOLÈPTIC

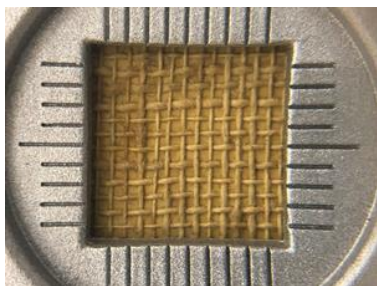
Suport

Tela

La tela té unes dimensions aproximades de 52,0 x 63,1 cm. El teixit de la tela està compost per un tafetà senzill (1:1) amb una trama de 12 (fils horitzontals) x 14 (fils verticals) fils/cm². Els fils presenten una torsió de Z. Segurament es tracta de teles de fibres de cotó. La coloració de la tela és d'un beix groguenc. Probablement es tracta d'una tela comercial, comprada ja preparada amb una capa de preparació. Presenta un impremta d'una casa comercial al mig, a la zona esquerra. El tram no es veu gaire regular, es poden observar irregularitats en els fils i algun nus. A la dreta es pot veure una inscripció que és difícilment llegible: possiblement *Soles*. La tela està clavada amb gavarrots (diàmetre del cap: 5 mm) al seu bastidor: dalt – 7 gavarrots (un s'ha perdut); baix – 10 gavarrots; esquerre – 8 gavarrots; dreta: 8 gavarrots. Es tracta del seu clavat original.

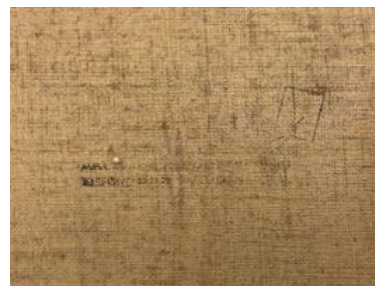
L'estat de conservació de la tela és regular. La tela està fràgil i molt trencadissa. La qualitat del teixit és baixa, la tela té tendència a crear deformacions greus perquè la capa pictòrica crea més tensió que la tela mateixa. Presenta un estrip d'uns 2 cm en forma de U i ha pèrdua i desgast a les vores i les cantonades. Els gavarrots estan parcialment oxidats i en algun punt han provocat una oxidació de la mateixa tela. Totes les vores estan retallades i desfibrades. Presenta unes taques fosques a la zona inferior, dos a l'esquerra i un a la dreta. La tela presenta al damunt de la superfície i entre tela i bastidor una capa de pols i brutícia acumulada, causat per un mal emmagatzematge.

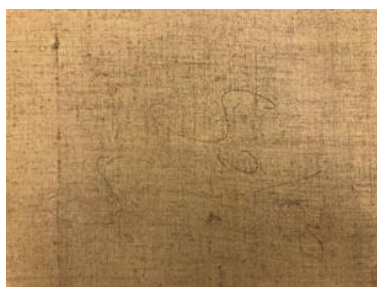
Detall microscopi de la tela de tafetà

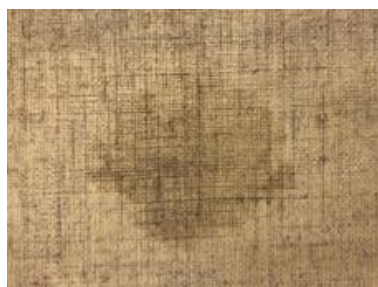
Detall de la tela de tafetà

Cantonada dreta, baix

Taques i brutícia a la tela

taques a la tela

Tela a les cantonades

Tela estripada a la cantonada

Tela estripada a la banda que estava encolada marc

Tela estripada a la banda que estava encolada al marc

Bastidor

Pel que fa a la fusta del bastidor, es tracta segurament de fusta de pi enfosquida. Els dos llistons horitzontals fan 50,0 x 4,3 x 1,9 cm i els dos llistons verticals tenen unes mides de 61,1 x 4,2 x 1,9 cm. Es tracta de llistons de fusta, són bisellats (gruix del bastidor banda interna: 1,5 cm) i encaixats amb el sistema d'encaix espanyol. Presenta tres falques, falta la falca de l'encaix de dalt, esquerra. Es pot observar un nus: llistó de la dreta a la seva banda interior: 1. Al llistó de l'esquerra hi ha un estampat: 20. Aquest estampat està tapat per un número de registre escrit amb retolador: H-10755. 50,0 x 61,1 x 1,9 cm

L'estat de conservació és bo-regular. En el moment que es va muntar no es va fer del tot correcte, els llistons no encaixen del tot. Presenta algunes rascades puntuals causades per cops. Hi ha un lleu atac biològic en forma de xilòfags i brutícia i pols acumulada.

Encaix esquerre, dalt; siglat al damunt un estampat: 20

Falca, atac biològic en forma de xilòfags

Pols i brutícia acumulada

Nus en l'interior del llistó

Bastidor a dins del marc

Bastidor a dins del marc

Rascades i cops

Forats d'antics sistemes de subjecció

Forats d'antics sistemes de subjecció

Capa de preparació / capa pictòrica

Es tracta d'una capa fina de preparació de color blanc. Segurament es tracta d'una tela comercial que ja venia preparada, també els perímetres presenten preparació molt homogènia. L'adhesió de la capa de preparació a la tela és pitjor que l'adhesió de la capa pictòrica a la capa de preparació.

L'estat de conservació és dolent. Hi ha deformacions, clivellat, aixecaments i pèrdua de la capa de preparació. La capa de preparació dels perímetres té una coloració grisa degut a la pols i el pas del temps.

Segons l'anàlisi es tracta d'una pintura amb un aglutinant vinílic. L'artista segurament va utilitzar emulsions viníliques preparades. En la composició predominen els colors vermell-verd-blanc-negre. La capa pictòrica presenta gruixos i deixa veure una pinzellada dinàmica.

L'estat de conservació és dolent. Degut a la mala qualitat de la tela hi ha deformacions, la superfície pictòrica pateix un greu clivellat i aixecament. A varies zones hi ha pèrdua, però sobretot a la zona de la vora inferior. Es pot observar desgast i micropèrdues a les vores del quadre. A tota la superfície pictòrica hi ha pols i brutícia acumulada.

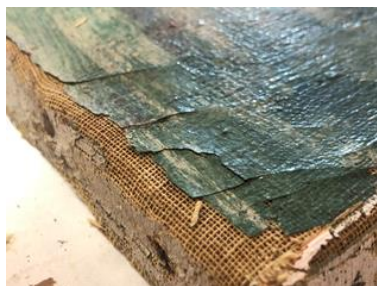
Cantonada dalt, esquerra

Cantonada dalt, dreta

Cantonada baix, esquerra

Greus aixecaments i pèrdues

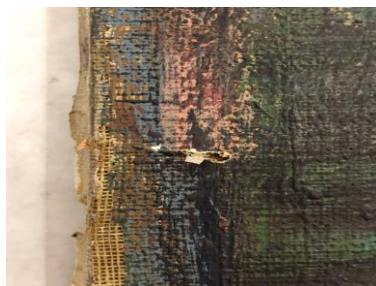
Greus aixecaments i pèrdues

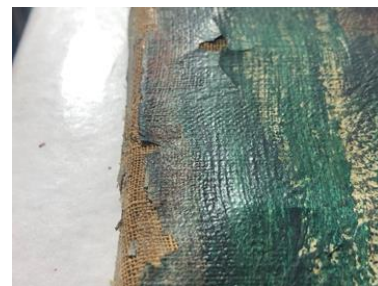
Greus aixecaments i pèrdues

Pèrdua a la zona de l'estrip

Aixecament de la capa pictòrica

Aixecaments i pèrdues a les vores

Capa de preparació i capa pictòrica a les bandes perdudes

Capa de preparació i capa pictòrica a les bandes perdudes

Restes de cola a les bandes

Capas superficiales

La superfície presenta un vernís que, segurament, es va aplicar quan el quadre ja estava muntat al marc. Un cop tret el marc es veu la reserva on el marc tapava la capa pictòrica. Les anàlisis realitzades han donat que l'artista utilitzava dos tipus diferents de vernissos: un vernís nitrocel·lulòsic i un vernís cetònic.

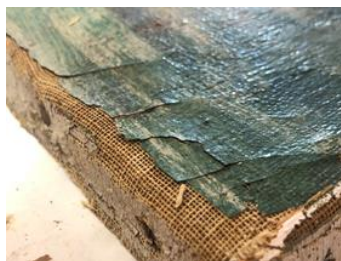
L'estat de conservació és regular, el vernís s'ha engroguit. Hi ha acumulada una capa lleu de brutícia i pols.

Reserva a les vores on el marc tapava la pintura

Brillantor del vernís

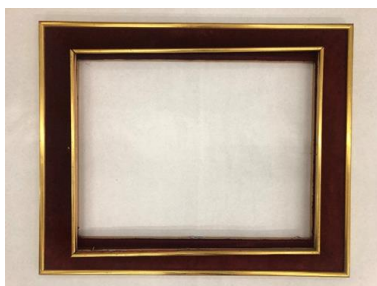
Brillantor del vernís

Marc

La pintura va acompanyada d'un emmarcament que està compost de vuit peces de fusta. Les quatre peses daurades amb les cantonades arrodonides estan muntades al damunt de les altres quatre que estan forades amb feltre de color vermell fosc. Segurament es tracta de fusta de pi. Té dos muntants verticals de les mides 65,1 x 9,1 cm i dos travessers horitzontals de 80,5 x 9,1 cm. Les fustes tenen un gruix de 3,5 cm. Els llistons tenen una aresta rebaixada perquè pugui entrar el quadre. Les cantonades encaixen en diagonal i estan clavades amb claus. El marc està clavat al bastidor amb claus, amb frontisses i en una banda està encolat a la tela del quadre (banda inferior).

A sota del daurat es troba una capa de preparació blanca, possiblement de guix i un bol de color vermell.

L'estat de conservació del marc és regular. En desmuntar-lo del quadre perd la seva estabilitat. El clavat dels encaixos s'ha obert parcialment. A les cantonades i les bandes hi ha pèrdua matèrica de la capa de preparació i cromàtica del daurat. El daurat presenta rascades, taques d'oxidació i desgast. Es pot observar una capa important de brutícia i pols acumulada. Al revers té algunes rascades i cops.

Marc un cop desmuntat del quadre

Marc un cop desmuntat del quadre

Detall del marc amb llistons daurats i vellut vermell

Detall del marc amb llistons daurats i vellut vermell

Detall del filferro que connectava la part de dalt amb la part de baix

Llistó de dalt (esquerra) amb fusta rebaixada

PROPOSTA INTERVENCIÓ

GENERAL	Tractament d'anòxia. Documentació fotogràfica. Anàlisi i diagnosi. Informe final de la intervenció.
BASTIDOR	Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor. Eliminació dels claus que clavaven el marc al bastidor i han quedat clavats al bastidor. Muntatge d'un sistema de fixació de les falques perquè no caiguin i danyin la tela.
TELA	Neteja mecànica del suport de tela. Aplanat de les vores de la tela arrugades amb calor i humidificació controlada. Minimització de les deformacions de la tela mitjançant aplanament i humidificació controlada de la tela. No es descarta desclavar puntualment la tela del bastidor per a poder tensar la tela on calgui. Consolidació de la tela: tractament de l'estrip seguint el criteri de la mínima intervenció amb el sistema de la microcirurgia tèxtil. Protecció de la tela a la zona de l'estrip a la vora. Presentació del revers: protecció dels revers mitjançant l'aplicació de tela sintètica de polietilè d'alta densitat o d'un altre sistema similar.
CAPA PREPARACIÓ CAPA PICTÒRICA	Fixació de la capa pictòrica i preparació a les zones de despeniment (micropèrdues a la zona del marc). No es descarta realitzar fixacions preventives. Neteja mecànica de la capa pictòrica. Neteja de la superfície de la policromia amb un sistema aquós, mitjançant el control del pH i la concentració iònica. Es minimitzarà la difusió i retenció de la humitat. Si es veu necessari anivellament de les llacunes amb massilles de reintegració. Es controlarà la idoneïtat estructural de les mateixes respecte a la capa de preparació original. Sistema de presentació: Reintegració cromàtica il·lusionista amb aquarel·les i/o pigments al vernís.
MARC	Eliminació claus. Consolidació i fixació de les vores de despeniment. Neteja mecànica i química. Anivellament de les llacunes amb massilles de reintegració. Reintegració cromàtica il·lusionista amb aquarel·les i miques. Col·locació i muntatge del quadre al marc amb platines.

PROCÉS D'INTERVENCIÓ DEL QUADRE

Desmuntatge del marc. S'ha hagut de desenganxar molt curosament el llistó enganxat amb l'ajuda d'un bisturí.

Cunya, bisturí,
tornavís, alicates

Fixació de de la capa pictòrica per evitar més pèrdua.

Cola de pells al 5%
en H₂O dest.

Neteja mecànica del suport de tela eliminant la pols i la brutícia que hi ha a la superfície. S'ha netejat l'espai entre tela i bastidor, traient pols i brutícia que deformaven la tela.		Aspiradora amb filtre Hepa (Starmix Zyklon), espàtula, paletina
Neteja mecànica i química de la fusta del bastidor per a eliminar pols i brutícia superficial amb paletina i després amb una solució aquosa i dissolvent.		paletina hisops H₂O dest. i alcohol (50:50)
Les proves que s'han realitzat de conductivitat i pH amb plaques de agarosa, conductímetre i pH-metre han donat uns resultats sempre molt semblants. S'ha optat per un buffer d'una conductivitat de 900 µs/cm i un pH 6.3. Neteja mecànica de la capa pictòrica. Neteja de la superfície de la policromia amb un sistema aquós, mitjançant el control del pH i la concentració iònica. S'ha pogut eliminar un vel grisós de pols i brutícia.		Agarosa Basic A8963,0100; aigua destil·lada, conductímetre, pH-metre buffer 6.3

Desclavat puntual de la tela del bastidor. Consolidació de la tela: S'han aplicat puntualment bandes de tensió i reforç. Tractament de les llacunes produïdes pels gavarrots amb el sistema de la microcirurgia tèxtil reteixint la tela amb fils de lli i borrisol, adherint-les amb una cola orgànica.		espàtula calenta (STEM A-3210 EC), microscopi, pinces tissors, pinzell fi, microsoldador, adhesiu fórmula Heiber (cola d'esturió i midó de blat 1:1), tela organdí, Beva 371® i Ciclohexà (1:2), paper siliconat fusta, pesos
Aplanat de la tela mitjançant pesos i humitat controlada.		fustes, pesos, paper secant
Muntatge de la tela al bastidor amb grapes inoxidable.		grapadora (Ràpid BX530) grapes inox. (10 cm) Ràpid

Anivellament de les zones de pèrdua de la capa pictòrica i de preparació amb estuc tradicional. Les vores s'han desestucat amb el mateix buffer utilitzat per a la neteja.		Cola de conill Lefranc&Bourgeois®, H₂O cola: 1:9 cola en H₂O desionitzada Massilla: 50 g d'H₂O cola, 80 g de carbonat càlcic, espàtula de guixaire buffer pH 6.3
Sistema de presentació: Reintegració cromàtica de les pèrdues de la capa pictòrica de manera il·lusionista amb aquarel·les.		Aquarel·les Winsor&Newton® pinzell de retoc, H₂O dest.; pintura Gamblins®, 2- Propanol
Consolidació del bastidor omplint els forats d'un antic sistema de subjecció amb una massilla bicomponent amb base epoxídica.		Balsite®, espàtula de guixaire
Aplicació d'una protecció preventiva de les falques perquè no puguin caure en el futur i danyar la tela.		Dremel® Stylo Model 2050, broca 1mm, cargols, volanderes, fil de lli d'enquadrernació
Protecció del revers amb Tyvek, col·locant velcro d'1 cm d'amplada a tot el perímetre del marc.		Tyvek® 1622E i Velcro®

PROCÉS D'INTERVENCIÓ DEL MARC

S'ha optat de no tornar a muntar el marc al quadre perquè el seu sistema de muntatge (encolatge) danya al quadre.

FOTOGRAFIES UV, IR, LLUM RASANT

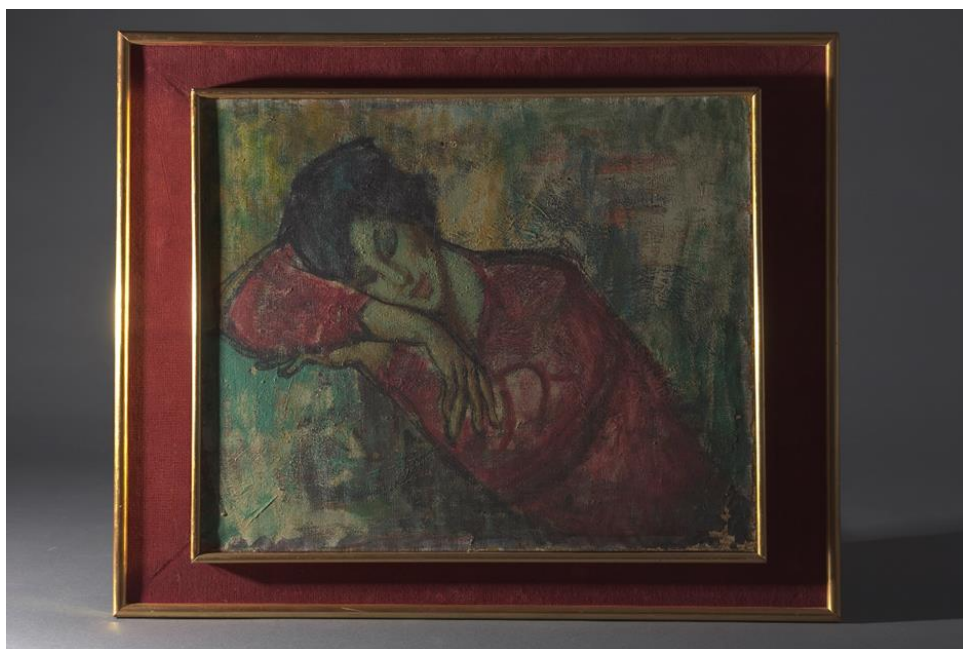

Fotografia amb llum ultraviolada

Fotografia amb llum infraroja

Fotografia amb llum rasant

FOTOGRAFIES ABANS - DESPRÉS

CONSELLS DE CONSERVACIÓ PREVENTIVA

HUMITAT RELATIVA: 40-55% (fluctuació màxima diària: 5%)

TEMPERATURA: 18-22°C (fluctuació màxima diària: 2°C)

IL·LUMINACIÓ: Màxim 200 lux, lliures de radiació infraroja i ultraviolada. En el cas que hi hagi presència de pigments laca orgànics sensibles a la llum, els nivells d'il·luminació haurien de reduir-se a 50 lux.

Com que l'efecte de la llum és acumulatiu i irreversible, és important disminuir els temps d'exposició tot el possible, així com els nivells d'il·luminància.

Barcelona, 04 de desembre de 2021

Teresa Schreibweis Torrents

Conservadora-restauradora de Béns Culturals